

Dotze tesis pragmàtiques i una reflexió final

Josep Termes

EL BALANÇ

1. L'Estatut és el resultat d'una transició. Ni millor, ni pitjor: la possible. Hi va haver un equilibri de forces; els uns es desintegraven i els altres no van poder anar més lluny. Per tant, l'equilibri va ser l'únic possible i necessari.

2. Amb l'Estatut s'ha produït un fenomen nou: la generalització del procés autonòmic. Lluitàvem pels drets del que en direm les nacionalitats històriques. Però això era un esquema que es derivava dels fets de la Segona República: primer Catalunya; després el País Basc, l'Estatut del qual entra en vigor en època de guerra, i per últim l'Estatut de Galícia, que no arriba a entrar en vigor perquè la guerra comença abans de poder fer el referèndum. Però això és molt complex, perquè nacionalitats històriques també ho són l'Aragó, i ho és Castella, i les Illes i el regne de València, que ni en volem dir País Valencià. Per tant, de nacionalitats històriques n'hi ha unes que han anat al davant, però n'hi ha d'altres que estan aquí, emergint. I no sabem el procés de generalització autonòmica on porta. No en tenim cap experiència. ¿Què passarà? L'existència dels estatuts d'autonomia està creant una realitat de poders propis a moltes de les dites abans «regions espanyoles», i no sabem on anirem a parar. No sabem si ens serà bo o ens serà dolent, però és aquí, i no en podem prescindir. Fa uns anys podríem haver dit: «Cal fer marxa enrere. Això és el *“café para todos”*, no serveix». Però ara em temo que a Lleó i a la Rioja aquesta marxa enrere tampoc no la voldran. Això en part ens és favorable, per tal com des de distintes àrees de l'Estat espanyol es va creant una vocació autonòmica, i en part és negatiu, perquè suposa que l'autonomia a Catalunya ve condicionada.

3. L'Estatut del 1979 és l'únic estatut estudiat. El del 1932 gairebé no va arribar a funcionar. Per tant, l'Estatut del 1932 no pot ser gaire analitzat històricament, va ser un pur avatar polític. En canvi, el que tenim avui, que ha estat vigent vint anys, sí que podem estudiar-lo. I això ens permet veure les mancances de Catalunya. L'Estatut del 1932 no dona peu a res. Ara, en canvi, conec els límits terribles de la meua catalanitat i

del meu catalanisme. En vint anys els he vist molt clarament. Hi ha uns límits lingüístics, culturals, nacionals, socials, i els tenim al davant.

4. Un element ultrapositiu que convé recordar, ara i cada vegada més: hem de donar una abraçada fraterna a tots els polítics que van participar en la transició. Catalunya no es va trencar en dues comunitats –i es podia haver trencat– gràcies a l'esforç de tots. L'Estatut de 1979 era l'Estatut de les possibilitats, fruit d'un equilibri de forces amb gent que s'havia format, en bona part, en el noucentisme i en la resistència antifranquista.

Hi ha una catalanitat, hi ha una formació sobre símbols que en els anys de la clandestinitat era transversal. Agafava gent del MSC, del POUM, de Convergència –que encara no existia com a tal–, del CSC, del PSUC. Agafava, relligava. Aquesta catalanitat s'ha perdut en bona part, i no es pot perdre perquè és un element fonamental en la pervivència del país. És a dir, hi ha d'haver necessàriament tensions polítiques, però no es pot perdre de vista el punt important i necessari que va impedir que la societat catalana fos temptada a dividir-se en dues comunitats. Cal buscar els elements comuns que configuren la nostra catalanitat compartida, al marge de les militàncies polítiques corresponents.

5. Hem articulat un sistema polític propi, força adequat, que pot millorar. En canvi, no hem aconseguit un sistema sindical propi. Però, per contra, sí que hem aconseguit que no sigui un sistema sindical que s'aparti de la sensibilitat general.

6. La llengua ha estat i és l'eix de la nació; sense llengua seríem una altra cosa. Correm el perill de ser una llengua de cultura, d'administració, d'ensenyament, però no una llengua de carrer. Caldrà, segurament, un esforç suplementari per la via de l'educació, per la via dels mitjans d'informació, etcètera, per aconseguir recuperar un carrer que cada vegada notem més aliè, més estrany.

ELS REPTES DE FUTUR

7. Cal crear una potent indústria audiovisual i de premsa. Alhora, cal potenciar l'ensenyament, que és un camp, d'una banda, difícil per la lluita pel mercat però, per una altra, és un camp poc valorat: cada vegada més el mestre d'escola i el professor de secundària –potser no tant el d'universitat– tenen més dificultats i se senten desassistits.

Tanmateix, tots sabem que tenen un paper clau en la catalanització, com a mínim oral i escrita de la població, no necessàriament social, però també en això ajuden. Per tant, indústria audiovisual i ensenyament són temes cabdals.

8. i 9. Hi ha dos reptes més dels quals no cal ni parlar-ne, perquè són els temes de la temporada. Es tracta d'assolir un finançament just i correcte i, d'altra banda, de millorar en l'aprofundiment de l'autogovern.

10. N'afegiré un altre: la reforma de l'Administració pública. No podem repetir el model gairebé de Felip II que tenim. És un repte de futur extraordinari: necessitem una administració petita, moderna, que demana un consens polític i cultural, un consens d'especialistes, molt de temps de pensar-hi. Per a mi és un dels temes clau, amb els anteriors, del futur de Catalunya: una administració simplificada, eficaç, diligent i ben pagada.

11. Un altre tema clau serien els espais politicolegals, administratius, de futur; allò que d'una altra manera es pot dir l'*encaix*. No hi patiria gaire: arribarem allà on podrem. L'important és que hi hagi una part de la població que cada vegada vegi més clarament quin és el seu poble, quina és la seva pàtria, quin és el seu país, i aleshores les fórmules politicoadministratives, totes, són prou flexibles, entenent que no estem parlant de dictadures ni de règims autoritaris. En règims de llibertats jo, personalment, puc anar-me'n a dormir content amb la idea d'un Estatut reformat, amb la idea del federalisme asimètric o de la sobirania compartida. Tots m'agraden. El que és bàsic és que els ciutadans assumeixin els reptes de la Catalunya futura. Necessitem un canvi en la mentalitat del nostre poble, una lluita en tot el que sigui difusió social de la catalanitat.

12. I això ens porta a un altre tema que, per a mi, és clar: la necessitat dels elements transversals, el partit transversal. No vull suplir els partits, però sí que vull que la gent més conscient de cadascun dels partits que configuren el nostre arc parlamentari sàpiguen molt bé que en els altres partits polítics rivals també hi ha defensors del futur del nostre poble. I, d'alguna manera, això ho han de tenir present. Per tant, seria ideal que hi hagués instàncies i llocs –i es pot dir que n'existeixen alguns, però potser no fan el paper que convindria i caldria reformar-los– on, al marge de les naturals i lògiques discrepàncies polítiques, la gent que tingui una idea de país, s'hi trobin i retrobin, combreguin, s'ajudin, intercanviïn informació. Després, quan arribin les eleccions, que es barallin si volen, però mentrestant que facin tasca noucentista.

REFLEXIÓ FINAL

Per tirar aquests projectes endavant necessitem un sistema com el que tenim. Que unes forces es defineixen com a catalanistes nacionalistes, i altres no, però que tothom reculli la idea de catalanitat. Convé dir als uns i als altres que el catalanisme té uns condicionants molt clars. Hem de ser molt prudents en l'atac, en l'enfrontament, perquè, en definitiva, bona part de la població més distanciada i crítica l'hem d'anar desactivant d'alguna manera i fent-nos-la nostra, perquè ens convé que tinguin valors de país.

El catalanisme no pot ser mai un catalanisme de lliure mercat. El catalanisme és, per definició i per essència, patriòtic, i no pot voler mai el «campi qui pugui». Per tant, el catalanisme té un límit. Pot ser més de centre, més de centre multiplicat, més d'esquerra moderada, però el que no pot ser mai és de dreta econòmica. I aquí tenim un problema terrible, perquè algun dia algú haurà de començar a parlar de fins a quin punt han ajudat els grans empresaris. El catalanisme és per essència integrador, perquè és l'única manera de tirar el poble endavant. El catalanisme és un corrent espiritual, politico-social, multifacètic, que actua sense xarxa de seguretat. L'espanyolisme, l'italianisme, si fallen, hi tornen; si els va malament, tornen a reconstruir; però la catalanitat, no. En el moment en què caiguem del trapezi no ens tornarà a aixecar ningú. Per tant, hem d'actuar amb una sensibilitat social extraordinària que permeti aprofundir cada vegada més la quantitat de persones que no se senten «ciutadans de Catalunya», sinó simplement catalans.

Josep Termes, en el moment d'escriure el present article, era catedràtic d'Història de la Universitat Pompeu Fabra, Barcelona.